

Byzantská misia na Veľkej Morave a jej spoločenský rozmer za čias panovania svätého Rastislava

„Kedykoľvek sa náš duchovný zrak obráti k počiatkom kresťanstva u slovanských národov, uvidíme svätú a vznešenú osobnosť veľkomoravského kniežaťa, svätého RASTISLAVA. Kedykoľvek uvažujeme s vďačnosťou o tvorcoch duchovnej a národnej kultúry, ktorá vyrastá z kresťanského koreňa, pripomíname si s dvojicou svätých solúnskych bratov Cyrila a Metoda žiariaci zjav muža, ktorý ich na požehnanú prácu na Veľkú Moravu povolal¹ a v plnosti podporil“.² Týmito nádhernými slovami začína synaxár svätého Rastislava, ktorý je svätou Cirkvou predkladaný všetkým nám, verným dieťkam Cirkvi, pre poučenie, ale i povzbudenie do nášho ďalšieho života, ktorého cieľom je naše posvätenie pri putovaní do Nebeského kráľovstva.

Sväté knieža Rastislav, ktorý sa ujal vlády okolo roku 846 po udatnom Mojmirovi, bol prvým veľkomoravským kniežaťom. Práve on položil pevné základy nášho duchovného života i kultúrnej samostatnosti, základy, ktoré aj napriek ťažkým historickým skúskam pretrvali až dodnes. Aké sú to tie základy? V čom vlastne spočíva prínos svätého Rastislava a aký je jeho odkaz pre dnešnú dobu, v ktorej žijeme my, pravoslávni na Slovensku? Tieto a mnohé iné otázky sa vynárajú vždy pri spomienke na túto osobu, na ktorú historici a žiaľ aj pravoslávny ľud na Slovensku, na čele s hierarchiou, po dlhé stáročia zabúdali. A to aj napriek tomu, že každý panovník, ktorý v histórii ľudstva „priviedol k svojmu národu kresťanskú vieru i kultúru, bol vzápätí zaradený do zboru Božích vyvolených, v ktorých svieti svätosť Bohočloveka Christa.“³ Takto by sme mohli spomenúť svätého byzantského cisára Konštantína v Konštantínopole⁴, ruské knieža Vladimíra,⁵ atď.

Svätý knieža Rastislav, hoci bol pohanom, predsa z Božej milosti si veľmi jasne a zreteľne uvedomoval, že „nestačí blaho národa stavať a jeho štátnosť upevňovať len na politických kalkuláciách, alebo na prevahe vojenskej moci, či na obyčajnom hmotnom bohatstve, čo sú veci veľmi pomínutelné a vzbudzujú závisť susedov. Podľa slov Isusa Christa si uvedomil, že „všetko toto pohania hľadajú. Ved' váš Otec nebeský vie, že toto všetko potrebujete. Ale hľadajte najprv (Božie) kráľovstvo a Jeho spravodlivosť a všetko toto Vám bude pridané“.^{6,7}

Svoju pozornosť obrátil k pôsobeniu rôznych kresťanských učiteľov, ktorí pôsobili v čase jeho panovania na území Veľkej Moravy. Bola to hŕstka kresťanských učiteľov a kňazov⁸ z rôznych kútov sveta, ktorí hovorili rôznymi jazykmi a nesnažili sa dohovoriť so slovanským obyvateľstvom ich rodným jazykom, u ktorých boli značné rozdiely v názoroch a navyiac mnohí z nich sa pridržiavali len vonkajších foriem kresťanskej viery bez hlbšieho prenikania k jej jadru.

„Bystrému duchovnému zraku kniežaťa nemohlo uniknúť ani to, že ľudské srdce nemôže trvale a s láskou priľnúť k živému Bohu a vystupovať k nemu v cnosti, keď Božie slovo bude národu hlásané v cudzej reči, ktorá je väčšine z nich nezrozumiteľná a nemilá. Nemôže cudzia reč, v ktorej je slúžená bohoslužba, preniknúť k ľudskému srdcu, aby ho uchvátila Božou prítomnosťou a udelila mu dary Svätého Ducha, ktoré môžu spôsobiť duchovné obrátenie, aby sa takto osobnosť človeka a najmä mladého začínajúceho kresťana zušľachtila, nabádala

¹ Pozri: Ταχαιος, Α.: Κύριλλος και Μεθόδιος, Θεσσαλονίκη 2004, s. 100 – 101.

² Svatý kníže Rostislav, 1994, s. 3.

³ Tamže, s. 4.

⁴ Στεφανιδου, Κ.: Εκκλησιαστική Ιστορία, Αθήναι 1990, s. 22 – 24.

⁵ Neill, S.: Χριστιανικές ιεραποστολές, Θεσσαλονίκη, 1987, s. 89 – 90.

⁶ Mt. 6, 32 – 33.

⁷ Tamže, s. 4 - 5.

⁸ Pozri: Ταχαιος, Α.: Tamže, s. 101.

*k dobru i vzdelávala a získala možnosť stať sa v plnosti dieťaťom nebeského Otca, Božím synom alebo dcérou skrze Božiu blahodať.*⁹

Svätému kniežaťu, ako skúsenému štátnikovi, bolo určite veľmi známe, že z byzantského cirkevného prostredia na všetky strany vyžaroval láskavý a nenásilný duch prvotného kresťanstva, ktorý bol spojený a zušľachtený hlbokou vzdelanosťou, duchovnými cnosťami a uchvacujúcim kultúrnym bohatstvom.¹⁰ Taktiež veľmi dobre vedel, že Cirkev na Východe nikdy nebránila žiadnemu národu konať Božie služby v jeho materinskom jazyku a snažila sa podporovať prekladanie Svätého Písma do jazykov rôznych národov, čo robí s láskou a materinskou nehou do dnešných dní¹¹ s výnimkou Slovenska. Totiž Cirkev, ako nežná matka, bola vždy nablízku tým ľuďom, ktorí ju prijali. Pre týchto ľudí sa stala učiteľkou zbožnosti, čistoty, vzdelanosti, oporou i záštitou. Ctíla osobnosť každého človeka a zároveň podporovala požehnaný rast a rozkvet samostatných cirkevných i národných spoločenstiev. Toto bolo to skutočné svetlo, ktoré z Východu zasvietilo národu na Veľkej Morave, ktorý bol vedený „v Bohu múdрым a svetlom poznania osvieteným kniežaťom Rastislavom“.¹²

Svätý Rastislav nezostal len pri poznaní a teórii, ale pristúpil k vážnemu rozhodnutiu, ku ktorému došiel po porade so svojimi kniežatami a napísal list byzantskému cisárovi, v ktorom ho prosí, aby im poslal „takého učiteľa, ktorý by národu vyložil pravú kresťanskú vieru v jeho vlastnom jazyku.“¹³

Ako vidíme, Rastislav neprosil o akéhokoľvek učiteľa a o akúkoľvek vieru, len tak, aby si splnil svoju štátnickú povinnosť a mal to z krku, ale naopak, pristupoval k tejto otázke veľmi zodpovedne a poctivo. Zodpovednosť a poctivosť je cnosť, ktorú vidíme u svätých ľudí ako sprievodný jav v ich pozemskom živote. S tou istou zodpovednosťou sa stretávame aj u byzantského cisára Michala III. a aj vtedajšieho patriarchu Fótia,¹⁴ ktorí veľmi podporovali zvestovanie Evanjelia.¹⁵ Preto ohromení s veľkou radosťou uvítali Rastislavovu prosbu, ktorú ako ochrancovia kresťanskej viery a zbožnosti, nemohli odmietnuť. Naopak, zvolali veľradu, na ktorej predložili prosbu veľkomoravského kniežaťa a poverili touto významnou misiou dvoch najvýznamnejších zvestovateľov svätého Evanjelia, učeného Cyrila a jeho brata Metoda. Ako verní kresťania, na službu Bohu priniesli to najkvalitnejšie z toho najkvalitnejšieho, tak, ako nás tomu učí Sväté Písmo, svätá tradícia i učenie Cirkvi.

Takto cisár Michal III. s požehnaním patriarchu Fótia, vysiela na Veľkú Moravu solúnskych bratov s mnohými darmi a listom pre knieža Rastislava, v ktorom mu píše: „Boh, ktorý chce, aby všetci ľudia boli spasení a došli k poznaniu pravdy“¹⁶... videl tvoju vieru a úsilie a učinil i v našej dobe, že zjavil písmo pre váš jazyk..., aby ste aj vy boli pripočítaní k veľkým národom, ktoré oslavujú Boha svojím jazykom. A tak sme ti poslali muža, ktorému Boh zjavil (písmo). Muža ctihodného a pravoverného, veľmi učeného a filozofa. Prijmi dar väčší a drahší nad všetko zlato, striebro, drahé kamene a pominuteľné bohatstvo. Pričinn sa,

⁹ Tamže, s. 6.

¹⁰ Pozri: Ταχατος, Α.: tamže, s. 99 - 100.

¹¹ Pozri: Pružinský, Š.: Byzantská teológia II., Prešov 2004, s. 349 – 350.

¹² Tamže, s. 8.

¹³ Tamže, s. 8.

¹⁴ Patriarcha Fótijs bol profesorom vysokej dvorskej školy okolo ktorého sa sústreďovalo veľmi veľa vecí intelektuálneho sveta. Sám bol aktérom vytvorenia intelektuálneho krúžku s cieľom pozdvihnúť vzdelanosť. Jeho dom bol aj strediskom mládeže túžiacej po poznaní a vyššom vzdelaní. Práve v tomto prostredí vzniká akási vysoká škola, ktorá sa neskôr stala základom univerzity, ktorú založil v cisárskom paláci cisársky regent Bardas okolo roku 864. Pozri: Kučera, M.: Postavy veľkomoravskej histórie, Bratislava 2005, s. 106. Fótijs bol muž s veľkým rozhľadom, ktorý na patriarchšom stolci prejavoval neobyčajný zmysel pre misijné dielo a ktorý najhlbšie a najlepšie pochopil význam byzantskej misie pre Moravu a ostatný slovanský svet a ovplyvnil cisára Michala, ktorému naznačil d'alekosiahle dôsledky, ktoré vyplynú zo splnenia Rastislavovej žiadosti. Pozri: Pružinský, Š.: tamže, s. 349.

¹⁵ Pozri: Pružinský Š., Nadzam, M.: Teologické východiska pravoslávnej cirkevnej misie II., Prešov 1995 s. 74.

¹⁶ 1 Tim 2, 4.

*aby si s ním horlivo upevnil dielo a celým srdcom hľadal Boha. Nezamietaj spásu celku, ale povzbud' všetkých, aby nelenili, ale aby nastúpili cestu pravdy a aby si aj ty, keď ich svojim úsilím privedieš k poznaniu Boha, prijal odmenu ako v tomto veku, tak aj v budúcnosti za všetky duše, ktoré uverili v Christa, nášho Boha, od teraz až na veky... podobne ako veľký cisár Konštantín...*¹⁷

Slová, obsiahnuté v liste cisára Michala III., ktoré si knieža prečítal hneď, len čo privítal svätých solúnskych bratov na Veľkej Morave, určite veľmi hlboko zapadli do jeho srdca. Svätí Cyril Metod podporovali knieža Rastislava v jeho zbožnom úsilí.¹⁸ Osobnostný vplyv Cyrila, ktorý sa mohol rozprávať s Rastislavom bez tlmočníka, ako aj nádej, ktorú misia proklamovala, spôsobili, že Rastislav dal Cyrilovi veľké právomoci nad veľkomoravským duchovenstvom, ktoré už v tom čase na Morave pôsobilo.¹⁹ Rastislav spolu so svojou družinou sa stali vernými priateľmi a zároveň aj žiakmi svätých bratov, dielo a prácu ktorých Rastislav, ako panovník, ctí a podporoval. Umožnil im aj ich pomocníkom, aby ďalej nerušené prekladali Sväté Písmo a bohoslužobné knihy z gréckeho do staroslovienského jazyka.

Tento preklad je geniálnym dielom po všetkých stránkach, ktorý viniká svojou presnosťou a výstižnosťou. Je to až prekvapujúce, keď sa zamyslíme nad tým aké náročné muselo byť pre prekladateľov použiť „macedónsky dialekt dedinčanov a obchodníkov bez vyššej kultúry a sformovať tento dedinský dialekt tak, aby obstál v úlohe nazodpovednejšej pre vtedajšieho kresťana a v súťaži s gréckym jazykom, vybrúseným literárnou tradíciou pätnástich storočí.“²⁰ Ale aj napriek tomu, že to bola úloha neľahká, svätí bratia v nej obstáli. Boli si totiž vedomí toho, že neprekladajú slová, ale tlmočia pojmy a že teda presnosť nesmie byť na újmu zrozumiteľnosti ako je to vyjadrené svätým Cyrilom v úvodnom slove staroslovienského prekladu Evanjeliára, kde píše: „Preto sme sa niekde vzdali presného (slova) a dosadili sme tam zmysel presný, ktorý má tú istú platnosť. Lebo prekladáme kvôli zrozumiteľnosti (Evanjeliového) výkladu a nie kvôli presnosti výrazu...“²¹ Celú metodiku prekladu svätý Konštantín objasňuje v úvode Evanjeliára, ktorý uvádzam v českom preklade v poznámkach pod čiarou.²²

¹⁷ Svatý kníže Rastislav, 1994, s. 12 – 13.

¹⁸ Pozri: Šak, Š.: Cirkev a spoločnosť (Národno-kresťanské tradície ako súčasť vlasteneckého vedomia). In.: PTZ XXVII., Prešov 2004, s. 366.

¹⁹ Pozri: Kučera, M.: tamže, s. 116.

²⁰ Jakovlevič, R., Svätí Cyril a Metoděj – prekladatelia Písma. In.: Jubilejný sborník k 1100. výročí smrti sv. Metoděje arcibiskupa Velké Moravy., Praha 1985, s. 137.

²¹ Vašica, J.: Literární památky epochy velkomoravské 863-885, Praha 1966, s. 101-102., http://www.moraviamagna.cz/texty/t_predml.htm

²² Vašica, J.: tamže, s. 101-102, http://www.moraviamagna.cz/texty/t_predml.htm, Sv. Konstantina-Cyrila „Předmluva k slovanskému překladu evangeliáře“ (zlomek). ... příkázání proto jsou lidem dána ... zachovají-li je, bez křidel vzletět [budou moci] ... i Kristus vzhůru nad naše tělo vystoupil ... [zanechav nám] toto svaté evangelium. A ten výklad, který po[dali někteří] mužové, třebaže nebyla pravověrná jejich nauka, tedy přece dobře [vyložili, takže] nelze zamítat jejich výklad ... jak praví Cyril Alexandrijský ke knězi Eulogiovi: [„Ne všecko, co mluví] kacíři, třeba opouštět [a zamítat], neboť mnoho vyznávají stejně, jako [my vyznáváme] ...“ ... jak jsem řekl, prosím, abyste si vážili ... i výkladu těch všech mužů ... [a nevytýkali mně] neučenému a hrubému, jestliže ... [někde] jest položeno slovo nenáležitě. Neboť pokud [jsme mohli], snažili jsme se položit [slovo] náležitě a báli jsme se přidat [něco] k evangeliu, takže najde-li se někde i skrovně něco přidáno, ať ten, kdo čte, rozumí, že se tak stalo z nutnosti, nikoli ze smělosti a rozpaku. Neboť nikdo není tak smělý ani se tak nezapomene, aby se odvážil přidat nebo ubrat slovo ... A Mojžiš je v tom [naš] učitel. [Není to] z nedbalosti, že [slova nejsou vždy] vyjádřena týmiž výrazy. Neboť k ničemu nám nejsou výrazy a slova, ale jeho (evangelia) **smysl**. Proto tam, kde se řečtina a slovanština spolu shodovaly, užili jsme za slovo téhož výrazu; tam kde slovo bylo buď delší [nebo] ztrácelo smysl, pak jsme se drželi smyslu a vyjádřili jsme je [jiným] výrazem. Neboť nemůže se vždy stejně vyjadřovat řecký jazyk, když je překládán do jiného jazyka, a v každém jazyku, když je překládán se mnohdy stává, [že slovo v] jednom jazyku krásné, v druhém [jím není], a co v jiném je strašné, [v druhém nikoli; co] v jednom značí věc hlavní, to v druhém [nikoli]. A jméno mužské] v druhém jazyku je ženské, jako řecké mu[žské jméno] potamos, astir, ale slovansky [ženské] rěka, zvězda. A opět řecky [... ženská] jména,

Solúnski bratia veľmi oceňovali Rastislavovu pomoc pri zriadení cirkevného učilišťa, v ktorom mali Cyril a Metod vychovať dostatočné množstvo kňazov pre misijný a organizačný program. Svätí učители pod ochranou kniežat'a Rastislava za veľmi krátky čas zahájili výchovu a vyučovanie zhromaždených žiakov, ktorí sa s veľkým nadšením učili všetkému, čo ich svätí bratia učili.

Ak sa zamýšľame nad organizáciou, programom a výsledkami výučby, dá sa predpokladať, že išlo pravdepodobne o učilište, aké dovtedy Veľká Morava nemala ani napriek veľkému úsiliu bavorského duchovenstva. Podstata spočíva v tom, že nešlo len o to, že v popredí tohto učilišťa stál jeden z popredných a znamenitých učencov vtedajšieho sveta, Cyril, muž s pedagogickou praxou a návykmi z vysokej školy, ktorý spolu s profesormi zaručoval dôkladné a rýchle štúdium. Prevratnosť a jedinečnosť novej školy spočívala najmä v tom, že solúnski bratia neprijali a ani nepropagovali výučbu v gréckom jazyku, čo presadzovalo byzantské duchovenstvo, ani výučbu v latinskom jazyku, ako si to vyžadovalo franské duchovenstvo, ale svojim žiakom sprístupnili knihy v slovanskom jazyku. Takýmto spôsobom sa nestrácala energia na zdĺhavú jazykovú prípravu žiakov a pozornosť sa skôr mohla venovať vlastnej príprave na katechizáciu.

Vyučovanie v materinskom jazyku odstraňovalo množstvo zbytočných problémov, s ktorými sa stretávala západná cirkev počas celého ranného stredoveku. Tento nový, na tú dobu pokrokový a moderný spôsob výuky, eliminoval možnosť, aby sa kňazmi veľakrát stávali aj ľudia negramotní, ktorí nevedeli čítať, písať, a dokonca ani zodpovedne konať predpísané obrady. Táto škola organizovaná a vedená Cyrilom musela mať na Morave hneď od svojho počiatku veľký úspech, ktorý nebolo možné nikým ignorovať, ale naopak, museli ho cieľavedome zakomponovať do vlastných predstáv a koncepcie.

Svätý Rastislav, moravské knieža s veľkým záujmom sledoval študijné úspechy veľkomoravských chlapcov, ktorých zveril svätým vierozvestcom z Byzancie. Duše veľkomoravanov priľnuli k bohoslužbám, ktoré boli slúžené v staroslovienskom jazyku i k uchvacujúco znejúcim textom Svätého Písma i modlitieb spolu s krásnym spevom. Ako sa spomína v živote svätého Rastislava: „Pravoslávny Božím bohoslužbám každý rozumel a každý – vznešený či prostý, bohatý či chudobný, otrok alebo slobodný – mohol prijímať vzdelanie a poučenie, rásť ku spásu Nebeského kráľovstva.“²³ Takýmto spôsobom kresťanská pravoslávna viera pôsobila na všetkých, ktorí ju prijímali posväcujúco a robila z nich ľudí, ktorí si boli pred Bohom rovní a vo svojej ľudskej hodnote jedinečných a duchovne žijúcich. Takto národ, o ktorý knieža Rastislav dbal, rástol vo svojom sebedomí ako národ, ktorý bol rovný medzi ostatnými a slobodný vo svojom bytí.

Solúnski bratia vo svojom poslaní boli priam geniálni čo je vidieť zo školského programu, liturgie, konania obradov, teda vo všetkom, čím bolo kresťanstvo navonok pozoruhodné a veľkolepé. V žiadnom prípade nerúcali nič z toho, čo veľkomoravská spoločnosť vytvorila a k čomu sa dopracovala, ale získané poznatky zabudovali do svojho programu, ktorého

---

ale slovansky [mužská ... A opět pravíme] řecky *panta tauta* [... a slovansky *vse se pride* ... A opět *panta ta*] *ethni* řecky, ale slovansky *vse ezyci*. Neboť [nelze se všude ohlížet na řecký] výraz, nýbrž smyslu [nutno dbát]. Přichází [totiž někdy mužské] jméno v řečtině, ve slovanštině však [přichází ženské], takže přeložíme-li je [mužským jménem,] jak to stojí v řečtině, bude to na velikou [újmu překladu]. Takových slov naskytuje se málo, ale jsou. Proto jsme se někde vzdali [slova] přesného, a dosadili jsme tam smysl [přesný], který má tutéž platnost. Neboť překládáme kvůli **srozumitelnosti** (evangelního) výkladu, a ne kvůli přesnosti výrazů ... A tomu nás učí veliký apoštol: „Mluvím víc jazyky než vy všichni, ale ve chrámu chci pět slov rozumem svým povědět, abych i jiné poučil, než nesčíslně slov jazykem“. A vpravdě veliký učedník Pavlův (Dionysius) praví: Jest to věru bez užitku, a jak se domnívám, [chybně, dávat pozor ne na sílu smyslu,] ale na slova. A to nepřisluší tomu, kdo chce rozumět věcem Božským, ale vnímá holá slova, která [dál než] až do sluchu nepronikají ...

²³ Tamže, s. 14.

základom bol pochopiteľne domáci jazyk²⁴ a slovanská kultúra. Práve tieto bolo potrebné zakomponovať do kresťanského sveta, presadiť a pozdvihnúť medzi národy, ktoré svoju civilizačnú úroveň v novej kresťanskej perspektíve využívali a rozvíjali, čo nebolo vôbec ľahké, nakoľko konzervativizmus a nepochopenie ľudí posadnutých duchom závidi a egoizmu veľmi brzdili ich prácu a to aj napriek nesmiernej pomoci veľkomoravského kniežaťa Rastislava.

To, že to bola veľmi dobrá a Bohom požehnaná voľba, potvrdzuje nielen história, ale aj súčasnosť. Ako to napísal jeden z najskúsenejších misionárov dnešnej doby, terajší arcibiskup albánsky Anastasios Yanoulatos: „*Na práci týchto dvoch svätcov, teda Cyrila a Metoda, bolo najdôležitejšie to, že sa vždy snažili, aby pochopili svet, v ktorom pracovali. To znamená, aby pochopili kultúru, spôsob života, jazyk a vôbec existenciu ľudí. Boli vychovaní v gréckej tradícii, boli vzdelaní v byzantskom horizonte a mali veľké profetické vízie, pokiaľ šlo o budúcnosť. Ale boli schopní chápať to, čo naši protestantskí bratia pochopili až o šesť storočí a katolíci až o jedenásť storočí neskôr – to jest silu jazyka.*“²⁵

Princíp praxe Východnej Cirkvi bol vždy ten, že jednotlivé národy prijímali kresťanstvo vo svojom rodnom jazyku, čo vidíme v histórii u Koptov, Sýrčanov, Arménov, Gruzínov, Arabov, Indov atď. A práve vďaka tomuto evanjelióvemu princípu sa pravoslávne kresťanstvo, šírené z Byzancie, natoľko utvrdilo v živote jednotlivých národov, že ani cudzie nadvlády a ideológie ho nedokázali prekonať. Toto si pochopiteľne vyžadovalo, aby v Cirkvi existovalo veľmi tesné prepojenie duchovenstva a ľudu, aby fungovala prirodzená sobornosť. „*Žiaľ, novodobý nacionalizmus do značnej miery oslabil toto pôvodné a veľmi potrebné soborné čítanie príslušníkov Cirkvi.*“²⁶

Tento vyššie spomenutý evanjelióv princíp, ktorý vychádza zo slov Isusa Christa: „*činite mi učeníkmi všetky národy...*“²⁷, bol veľmi dobre známy solúnskym bratom. Plne si uvedomovali slovo „*mi*“, ktoré povedal Pán svojim žiakom. On totiž povedal, že činite mi mojich učeníkov a nie svojich učeníkov. „*Toto je ten najkritickejší prvok misie. Práve na tomto bode misia veľakrát troskotá a stáva sa všetkým možným, len nie misiou. Totiž Isus Christos nehovoril apoštolom: „činite učeníkov svojej kultúry, alebo svojej národnosti, či koloniálnej politiky, teda k svojmu prospechu. Ale náš Pán nám hovorí: „činite mi mojich učeníkov.*“²⁸

Vďaka Bohu svätý knieža Rastislav spolu so solúnskymi bratmi Cyrilom a Metodom svojím životom i prácou „*zanechali nášmu storočiu, ktoré sa nazýva technologickým, elektronickým, nukleárnym, vesmírnym, revolučným, večný model evanjelizácie. Ústredné poslanstvo zostáva nedotknuté, ale jazyk, forma, semantika a terminológia sa majú stále skúmať, upresňovať a prispôbovať novým životným podmienkam. Preto duchovní majú venovať väčšiu pozornosť užívaným metódam, používanému jazyku a spôsobu naučania viere, aby tak odstránili každú duchovnú ospalosť svedomia k problémom duchovného života. Nesmieme sa spoliehať na staré vzory, ktoré už dnes nemajú význam. Tieto boli platné v určitom historickom období, ale dnes už sú nevhodné a prekážajú aktívnemu pochopeniu a uplatňovaniu viery.*“²⁹

²⁴ Gerka, M.: Solúnsky bratia. – In: Pravoslávny kalendár 1990. Prešov, Pravoslávna cirkev na Slovensku 1990, s. 84 – 85. Na Východe sa otázkami misijnej práce a výchovy zaoberal svätý Fótij, konštantinopolsky patriarcha, ktorý veľmi „dobře vedel, že základom úspešnej misie je živá a v praxi ľudu používaná reč. Preto, aby Cirkev mohla čo najlepšie oslovit' veriaci ľud, odporúčal používať v bohoslužobnej praxi hovorový jazyk s rozličnými nárečiami, výrazmi a zvratmi. Svoje názory Fótij výstižne nastolil na Sneme v Carihrade roku 879 – 880, kde predložil otcem snemu rozpracovaný a v dejinách pravoslávnej Cirkvi zaužívaný princíp pluralizmu“

²⁵ Yanoulatos, A.: Sila cyrilometodejského pravoslavia, In: PTS XIII., Prešov 1986, s.43.

²⁶ Pružinský, Š.: tamže, s. 351.

²⁷ Mt 28, 19.

²⁸ Šak, Š.: Pravoslávna misia vo svete, ktorý prichádza. In.: PTZ XXVII., Prešov 2004, s. 99.

²⁹ Pružinský, Š., Nadzam, M.: tamže, s. 78 - 79.

Zo života a diela veľkomoravského kniežaťa Rastislava vidíme, že nastúpil na životnú cestu, o ktorej apoštol Pavol hovoril, že „*všetci, ktorí chcú zbožne žiť,... budú (na tejto ceste) prenasledovaní*“³⁰ a znášať protivenstvá. Preto sa k nemu obraciame v piesni na večernej bohoslužbe v stichirách, ktoré spievame na verše žalmu „*Hospodi vozvach...*“ so slovami: „*Mnohotrpiaci preslávnny vyznávač, vo svojom národe rozsievač svätého pravoslávia, pros Christa Boha, aby žehnal zemi moravskej, českej i slovenskej, aby sme žili v zbožnosti, a aby boli spasené naše duše.*“ Ďalej v stichovných stichirách spievame: „*Nedbajúc zloby odporcov, hájil si proti zákerným Frankom dietky svojho národa. Stal si sa mu pevnou a neporaziteľnou oporou.*“

On, ako panovník na Veľkej Morave, „*celým svojím srdcom i dušou si zamiloval Boha a spolu so svojim národom snažil si sa Mu slúžiť v cnostiach a pravde celým svojím životom v duchovnom zápase.*“ Tento kondak, ktorý spievame na 4. hlas, nech je pre všetkých nás, ale predovšetkým pre štátnych predstaviteľov a duchovenstvo, výzvou k duchovnému napredovaniu do cieľa, kvôli ktorému sme na tomto svete. Teda zjednotenia sa s Bohom nevyhnutnou podmienkou čoho je naša neustála spolupráca s Bohom počas celého nášho života. Lebo spravodlivý veselíť sa bude v Hospodinovi a svoju nádej bude mať v Ňom.

---

³⁰ 2 Tim 3, 12.